

ЦЕНТЪР ЗА ОБУЧЕНИЕ – БАН

1000 София
ул. „Сердика“ № 4
<http://edu.bas.bg>

email: tdc-phd@cu.bas.bg
тел.: 02 987 31 67
02 979 52 60

Основна информация:

Име на курса: **БИБЛЕЙСКИ ГРЪЦКИ ЕЗИК: ПРИНЦИПИ И ТЕХНИКИ НА СТАРОБЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД**

Лектор: ТАТЯНА АТАНАСОВА ИЛИЕВА

Телефон: 0882031598.

Имейл: ilieva_tatyana_atanasova@abv.bg

Хорариум: 30 часа

Анотация (до 150 думи):

Курсът е предназначен за студенти и докторанти филолози с предварителна основна подготовка по старогръцки и старобългарски език и цели да даде базови познания в областта на историческата транслатология (с оглед на транслацията от средновековен гръцки на старобългарски език). На занятията в съпоставителен план ще бъдат анализирани откъси от Свещеното писание на Стария и Новия завет досежно различните техни синтактични структури и предаването им в старобългарския превод на съответните библейски книги. Ще бъдат коментирани симетричните и асиметричните граматически релации в двата езика по отношение на техния синтактичен строй, преводаческите принципи и техники. Ще бъде обърнато внимание на измененията, които настъпват в преводаческите стратегии през различните етапи от историческия развой на превеждащия език.

Тематично съдържание на курса (кратко описание по теми или модули):

1. Рекция на глаголите в гръцки и старобългарски език: предложни и безпредложни конструкции
2. Безпредложна употреба на приимен родителен падеж
3. Други падежни употреби в гръцки и предаването им на старобългарски език
4. Гръцката конструкция Genitivus absolutus и преводът ѝ в старобългарски език. Дателен самостоятелен
5. Гръцките конструкции Accusativus cum infinitivo и Nominativus cum infinitivo и преводът им в старобългарски език.
6. Гръцките конструкции Accusativus cum participio и Nominativus cum participio и преводът им в старобългарски език.
7. Употреба на гръцкия определителен член и предаването му в старобългарски език
8. Употреба на членуван инфинитив и преводът му в старобългарски език
9. Гръцките условни и отстъпителни периоди и преводът им на старобългарски език
10. Начини за предаване на цел в гръцки език и предаването им в старобългарския превод
11. Причинно-следствени изречения в гръцки и предаването им в старобългарския превод
12. Гръцко-старобългарски лексикални паралели: преводачески решения и предпочитания
13. Пословен превод – регламентирани и нерагментирани преводни съответствия
14. Поморфеман превод – превеждане на префигурани и полипрефигурани гръцки лексеми
15. Калкиране
16. Превод с нарушаване на количествената и качествената структура на езика на оригинала
Двойни преводи
17. Заимстване на думи и тяхната фонетично-морфологична адаптация в приемащия език

ЦЕНТЪР ЗА ОБУЧЕНИЕ – БАН

1000 София
ул. „Сердика“ № 4
<http://edu.bas.bg>

email: tdc-phd@cu.bas.bg
тел.: 02 987 31 67
02 979 52 60

Форми на обучение и оценяване:

Лекции

Практически упражнения

Самостоятелен анализ с решаване на практически задачи

Компетентности, придобити в резултат на обучението (3-5 точки):

- Придобиване на знания по Теория и История на превода в областта на палеославистиката
- Усвояване на знания по съпоставително езикознание (с оглед на отношението между гръцки и старобългарски език)
- Способност за извършване на самостоятелен съпоставителен и сравнителен езиков анализ на оригинален и преводен текст

Литература:

Андријевска, Н. Преводот на грчкото привативно алфа во старите македонски текстови. Скопје 2003, 143с.

Вайер, Екхард / Хайнц Миклас: Преводачески похвати в Богословието на Йоан Екзарх в сравнение с по-късни паралелни преводи. В: Старобългарска литература, 19 (1986), 29–59.

Верещагин, Е. М. К характеристике билингвизма эпохи Кирилла и Мефодия, Советское славяноведение, 1966, 2, 61-65.

Верещагин, Е. М. К вопросу об использовании греческой лексики в первых славянских переводах. – Советское славяноведение, 1967, 6, 49-58.

Верещагин, Е. М. Билингвизм Кирилла и Мефодия и создание древнеславянского литературного языка. – В: Славянские литературные языки в донациональный период. Тезисы докладов. Москва, 1969, 21-22.

Верещагин, Е. М. Към въпроса за принципите в преводаческата дейност на славянските първоучители Кирил и Методий. – Език и литература, XXV (1970), 4, 41-50.

Верещагин, Е. М. Из истории возникновения первого литературного языка славян. I. Переводческая техника Кирилла и Мефодия. Москва, 1971, 255 с.

Грамматика на старобългарския език. С. 1993. (Синтактичен отдел).

Димитров, Камен. Причастни и инфинитивни конструкции в среднобългарския превод на Йоан-Златоустовите слова против аномеите. - Български език, 2014, 61, Приложение (145 години Българско книжовно дружество), с. 189–199. Print ISSN 0005-4283. - София [Инд./Реф. в: ERIN PLUS]

Димитров, Камен. Средновековният славянски превод на словата против аномеите на св. Йоан Златоуст. - В: Средновековният човек и неговият свят. Сборник в чест на 70-годишнината на проф. д.и.н. Казимир Попконстантинов. В. Търново: Издателство "Фабер", 2014, с. 301–306. ISBN 978-619-00-0108-9. COBISS.BG-ID 1270215396. - Велико Търново

Димитров, Камен. Предаване на praesens, futurum и futurum praeteriti в един среднобългарски текст. - В: Studia Philologica Universitatis Velikotarnovensis (Филологически проучвания на Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“), vol. 40/1. Docendo discimus. Научни изследвания в чест на 65-годишнината на доц. д-р Анелия Петкова. В. Търново: Университетско издателство „Св. св. Кирил и Методий“, 2021, 157 – 165. ISSN 2534-918X. - Велико Търново

ЦЕНТЪР ЗА ОБУЧЕНИЕ – БАН

1000 София
ул. „Сердика“ № 4
<http://edu.bas.bg>

email: tdc-phd@cu.bas.bg
тел.: 02 987 31 67
02 979 52 60

Димитров, Камен. Грешки и отклонения от текста на гръцкия оригинал в Дионисиевия превод на Словата против аномеите от св. Йоан Златоуст. – *Palaeobulgarica*/Старобългаристика 49, 2025, № 4, 33 – 58. ISSN 0204-4021. - София [Инд./Реф. в: SCOPUS, WEB OF SCIENCE /JCR]

Димитров, Камен и др. Второ слово на Рождество Христово в ръкопис НИМ24 – компилативен превод на Йоан Екзарх. - В: Преславска книжовна школа. Т. 17. Шумен: Издателство "Фабер", 2017, 49–90. ISBN 978-619-00-0678-7. COBISS.BG-ID 1284775140. / Мария Спасова - Шумен [Инд./Реф. в: СЕЕОЛ]

Димитрова, Анета: Златоструят в преводаческата дейност на старобъл гарските книжовници. София: Авалон, 2016.

Димитрова, Анета: Преводчески подходи в сборника Златоструй (Златоустовите коментари върху 1Кор.) - В: Кирило-Методиевски четения 2015. Юбилеен сборник. С., 2015, 18-32.

Димитрова, Анета: Авторски и преводачески стил в старобългарската агиография [Author's Style and Translator's Style in the Old Church Slavonic Hagiography], Старобългарска литература, 45-46, 2012, 165-177.

Димитрова, Маргарет: Песен на Песните в славянското Средновековие: преводи и тълкувания. В: Николай Гочев, Петър Роголски, Чавдар Хаджиев (ред.): Класически и модерни измерения на религиозното откровение. Сборник с материали от две конференции: Библия и класическата древност; Религия и контекст. София: АРУКО, 2009, 91-132.

Добрев, Иван: Гръцките думи в Супрасълския сборник и втората редакция на старобългарските богослужбни книги. В: Български език, 28 (1978) 2, 89–98.

Ефимова В.С. Влияние греческого языка на формирование лексического фонда старославянского языка // Межъязыковое влияние в истории славянских языков и диалектов: социокультурный аспект. М., 2007, с. 196–244.

Ефимова В.С. О старославянском калькировании как специфическом способе словообразования // *Vyzantinoslavica*, 2007, t. LXV, fasc. 2.

Ефимова В.С. Об изучении старославянской лексики в тезаурусных греческо-старославянских группах // *Славянский альманах*. 2013. М., 2014.

Ефимова В.С. К вопросу об изучении калькирования в старославянском языке // *Славяноведение*. 2015. № 2.

Ефимова В.С. Греческий суперлатив в старославянском переводе // *ж. Славяноведение*. 2017. № 4. С. 76–88

Ефимова В.С. К вопросу о передаче в старославянском языке греческих композитов // *Славянское и балканское языкознание: Палеославистика-2*. М., 2019. С. 124–138 DOI: 10.31168/2658-3372.

Златанова, Румяна: Към въпроса за синтактичните гръцизми в старо българския книжовен език. В: Иван Дуриданов (ред.): Граматика на старобългарския език. София: Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 1991, 519–524.

Иванова-Мирчева, Д. Гръцко-български лексикални успоредици. – *Славистичен сборник*. С., 1974, 85-92.

Иванова-Мирчева, Д. К вопросу о характеристике болгарских переводческих школ X-X до XIVв. – *Palaeobulgarica* 1977, 1, 37–48.

ЦЕНТЪР ЗА ОБУЧЕНИЕ – БАН

1000 София
ул. „Сердика“ № 4
<http://edu.bas.bg>

email: tdc-phd@cu.bas.bg
тел.: 02 987 31 67
02 979 52 60

Илиева, Татяна: Старобългарско-гръцки словоуказател към книгата на пророк Иезе киил (= Старобългарският превод на Стария завет, 3). София: БАН – Кирило-Методиевски научен център, 2013. (a).

Илиева, Татяна: Терминологична лексика в Йоан-Екзарховия превод на „De Fide Orthodoxa“. София, 2013. (b)

Йовчева, Мария / Лора Тасева: Двата старобългарски превода на Псевдо-Методиевото Откровение. В: Екатерина Дограмаджиева, Светлина Николова, Георги Попов (ред.): Кирило-Методиевски студии. 10. София: Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 1995, 22–45. (a)

Карачорова, Ивона: Лексиката на Чудовския псалтир и преславската редакция на старобългарските богослужбени книги. В: Български език, 34 (1984) 1, 53–60. – Към въпроса за Кирило-Методиевия старобългарски превод на Псалтира. В: Петър Динеков, Боряна Велчева, Иван Добрев. (ред.): Кирило Методиевски студии. 6. София: Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 1989, 130–245.

Милтенов, Я. Преславските лексикални маркери. София: Авалон, 2024.

Милтенов, Явор: Диалозите на Псевдо-Кесарий в славянската ръкописна традиция. София: Издателство „Авалон“, 2006.

Милев А.Л., Г. Михайлов "Старогръцка граматика", изд. "Наука и Изкуство".

Мирчева, Е., Към характеристиката на феномена повторни преводи в старобългарската книжна традиция [On the Characteristics of the Phenomenon of Repeated Transfers in Old Bulgarian Tradition]. – В: Quadrim. Юбилеен сборник в чест 60-годишнината на проф. д-р Веселин Панайотов. Шумен: Научен център „Преславска книжовна школа“, с. 285 – 295. ISBN 978-619-00-0395-3.

Мирчева, Е. Из лексиката на старобългарските паметници или за една страна от многократните преводи през Средновековието [The Vocabulary of Old Bulgarian Manuscripts or on One Side of Repeated Translations in the Middle Ages]. – Известия на Научен център „Св. Дазий Доростолски“, кн. 4. Традиция и модерност в българското образование и наука. Силистра, 2011, с. 56 – 66. ISBN 978-954-8467-42-1.

Мострова, Татяна: За преславската основа на най-ранния превод на Лествицата. – В: Михаил Бъчваров, Екатерина Дограмаджиева, Светлина Николова (ред.): Хиляда и осемдесет години от смъртта на Наум Охридски. София: Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 1993, 204–213.

Пенев, Пеньо: Към историята на Кирило-Методиевия старобългарски превод на Апостола. В: Петър Динеков, Боряна Велчева, Иван Добрев и др. (ред.): Кирило-Методиевски студии. 6. София: Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 1989, 246–317.

Погорелов, А. В. Написания греческих слов в Кирилло-Методиевском переводе Евангелия. Из наблюдений в области древнейшей славянской переводной литературы. – Slavica, 7, 1928-1929, 871-884.

Погорелов, А. В. Формы греческих слов в Кирилло-Методиевском переводе Евангелия. – Bsl, 2, 1931, 1-26.

Славова, Т. Към преводаческата практика на Константин Преславски (лични и нелични глаголни форми в Учителното евангелие и Словата против арианите). – В: Sub specie aeternitatis. Сборник научных статей к 60-летию Вадима Борисовича Крысько. Москва, 2021, 254-265.

ЦЕНТЪР ЗА ОБУЧЕНИЕ – БАН

1000 София
ул. „Сердика“ № 4
<http://edu.bas.bg>

email: tdc-phd@cu.bas.bg
тел.: 02 987 31 67
02 979 52 60

Славова, Т. Преводачески стратегии в старобългарския превод на Словата против арианите от Атанасий Александрийски. – *Palaeobulgarica*, XLIII, 2019, 4, 3–19.

Славова, Т. За славянските преводи на някои византийски хроники. - В: *Медиевистика и културна антропология. Сборник в чест на 40-годишната творческа дейност на проф. Донка Петканова*. С., 1998, с. 162-170

Славова, Т. Славянският превод на коментарите на Теодорит Кирски върху Петокнижието - *Palaeobulgarica*, 24, 2000, № 4, с. 7-18.

Славова, Т. Славянският превод на Сказанието на Епифаний Кипърски за двадесетте камъка. - В: *Традиция. Приемственост. Новаторство. В памет на Петър Динеков*. С., 2001, с. 535-544.

Славова, Т. Двукратно преведен фрагмент в сборника от Тринадесет слова на Григорий Богослов. – В: *Многократните преводи в Южнославянското средновековие*. С., 2006, 149–161

Спасова, Мария: Към въпроса за преводаческата практика на българските книжовници през XIV в. (Върху материал от превода на Слово за Томина неделя от Григорий Богослов). В: Георги Данчев, Тотю Коев, Иван Харалмпиев и др. (ред.): *Патриарх Евтимий Търновски и неговото време. Материали от националната научна сесия „600 години от заточението на св. Евтимий, патриарх Търновски (В. Търново, 6 октомври 1993 г.)“*. Вели ко Търново: Университетско издателство „Св. св. Кирил и Методий“, 1998, 105–114.

Тасева, Лора / Мария Йовчева: Преводаческите особености в Книга на пророк Йезекиил по ръкопис F.I.461 от Руската национална библиотека. В: *Palaeobulgarica*, 19 (1995) 4, 40–52..

Тасева, Лора / Мария Йовчева: Езиковите образци на атонските редактори. В: Ангел Давидов и др. (ред.): *Българска филологическа медиевистика. Сборник научни изследвания в чест на проф. д-р Иван Харалмпиев по случай 60 годишния му юбилей*. Велико Търново: Университетско издателство „Св. св. Кирил и Методий“, 2006, 221–240.

Тасева, Лора / Мария Йовчева / Кристиан Фос / Татяна Пентковская (ред.): *Преводите през XIV столетие на Балканите. Доклади от международната конференция в София, 26-28 юни 2003*. София: Издателска къща „ГорексПрес“, 2004.

Тасева, Лора / Роланд Марти / Мария Йовчева / Татяна Пентковская (ред.): *Многократните преводи в Южнославянското средновековие. Доклади от международната научна конференция в София 7-9 юли 2005 г*. София: Издателска къща „ГорексПрес“, 2006.

Христова-Шомова, Искра: *Служебният Апостол в славянската ръкописна традиция*. 1. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2004.

Arnim, B. v. Beiträge zum Studium der altbulgarischen und altkirchenslavischen Wortbildung und Übersetzungskunst. Ursachen des Wechsels zwischen den Suffixen -je, -stvo, -stviye im Evangelium, Apostolus, Psalter und einigen anderen Übersetzungen. – In: *Sitzungsberichte der Preussischen Akademie der Wissenschaften. Philologisch-historische Klasse*, 1931, 952-1024.

Bláhová, E. K překladu řeckých nominálních konstrukcí v Šestodnevu Ioanna Exarchy – In: *Bulletin Vysoké školy ruského jazyka a literatury*, 3, 1959, 141–167.

Dimitrova, A. Infinitives and Participles after the Verb ‘to think’ in the Preslav Translation of John Chrysostom’s *De Statuis*. – *Linguistique balcanique / Балканско езиковедие*, 64, 2025, 1, 24–34.

Hansack, E. Zum Übersetzungsstil des Exarchen Johannes. – *Die Welt der Slaven*, 24, 1979, 121-171.

ЦЕНТЪР ЗА ОБУЧЕНИЕ – БАН

1000 София
ул. „Сердика“ № 4
<http://edu.bas.bg>

email: tdc-phd@cu.bas.bg
тел.: 02 987 31 67
02 979 52 60

Hansack, E. Zur Technik der Doppelübersetzung. – Anzeiger für slavische Philologie, 18, 1987, 79-127.

Keipert, H. Griechisch-slavische Übersetzungsprobleme bei einem fachsprachlichen Adjektivtyp (Die Adjective auf -tikoꝝj im Bogoslovie Johannes des Exarchen) – In: Studies on the Slavo-Byzantine and West-European Middle Ages. In memoriam I. Dujčev. Ed. P. Dinekov et al. (Studia slavico-byzantina et medievalia. Sofia, 1988, 201-216.

Lopina, V. Načini prevodenja grčkog alpha privativum i latinskog privativnog in- u crkvenoslavenskom jeyiku hrvatke redakcije – In: Leksikografija i leksikologija. Sarajevo 1988, 165-172.

Molnár, N. The Calques of Greek Origin in the Most Ancient Old Slavic Gospel Texts. Budapest - Köln - Wien, 1985, 347p.

Páčlová, I. K otázce lexikálních grécismů v staroslověnských památkách s latinskou předlohou. – In: Studia palaeoslovenica. Praha, 1971, 277-284.

Schumann, K. Die griechischen Lehnbildungen und Lehnbedeutungen im Altbulgarischen. Berlin, 1958, 13 + 66 p.

Schumann, K. Zur Typologie und Gliederung der Lehnprägungen. – Zeitschrift für slavische Philologie, 32, 1965, 1, 61-90.